

ספר אהרן

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאצרות תורת החסידות
משובצות זהב ועסודרות
משיעוריו ושיחותיו של
רבי עמס מגדל פערנץ שליט"א

פרשת ויצא

שבת קודש
אכסוף נעים שבת
בקדושת השבת וסגולתה

על התורה
שלהבות קודש והגיונות חכמה
מפרשת השבוע

סולם מוצב ארצה

יחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו (בראשית כ"ב)
התורה אינה ספר סיפורים, וכל שנכתב בה - ללמדנו הוא בא. בפרט הדברים אמורים לגבי מעשה נשגב זה של חלום יעקב, שבו זכה וראה מראות אלוקים בחלום הלילה, כאשר מעשי האבות הם סימן לבנים. ברור שעלינו להתבונן בכל פרט ופרט האמור במעשה זה מתוך ידיעה שטמון בכך לימוד גדול לדורות, ויש בו יסוד לחיים נעלים בתורת העבודה.
ומהו אותו מסר שעלינו ללמוד ולזכור?
בתורת החסידות למדים אנו ש'מלאכי אלהים' הם בני אדם, שכן 'מלאך' משמעו 'שליח', והרי האדם הוא שליח ממרומים שהוטלה עליו המשימה לעשות את שליחותו בעולם הזה, כשעליו להיזהר שלא להתבלבל ואין לו להסיח דעת משליחותו. וזהו שאמרו 'הנה מלאכי אלהים, שהם סוג בני אדם, כי האדם תכלית בריאתו לעשות שליחותו יתברך שמו. כך כתב הרה"ק התולדות יעקב יוסף זיע"א בספרו 'בן פורת יוסף': בשמו של רבינו אור שבעת הימים הבעל שם טוב זיע"א שהמלאכים, היינו בני אדם, המה עולים ויורדים על אותו סולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, כאשר הם עולים מהארצות אל השמימיות, מהגשמיות אל הרוחניות. כלומר, שהסולם מרמז על העבודה הגשמית של האדם, אם כי באמצעות אותה עבודה גשמית הוא מסוגל להגיע לשמי רום - למעלות רוחניות עצומות. וזהו התפקיד שמוטל על האדם - עליו להיזהר בעלתי על מדרגות הסולם, שירתם את הגשמיות לרוחניות ולא ההיפך, שכן אחרת עלול שכרו לצאת בהפסדו.

וכן מובא בשם הבעש"ט בספר תורי זהב (פרשת ויצא): שמעתי אמורים בשם הרב הקדוש הריב"ש ז"ל כי 'סולם' בגימטריא 'מנון', וזהו אמורו 'הנה סולם' - שהוא מנון, 'מוצב ארצה' - שהוא דבר גשמי וארצי, רק שראשו השני מגיע השמימה - שהוא שם נצחיי, רק שמלאכי אלהים הם הבני אדם עולים ויורדים בו.

רצונו לומר, שיש מהם שעולים, שיש להם עליות גדולות על ידי המנון, ולהיפך ח"ו יש שיש להם ירידה גדולה לעמקי השאול על ידי ממונו, כענין (קהלת ה"ב) 'עושר שמור לבעליו לרעתו'.

היינו, שישנם אנשים שזוכים שהם מתעלים על ידי המנון, הם אותם בני אדם שנוטלים את המנון שהוא דבר ארצי - מוצב ארצה - שיש להם, והם מקיימים בו מצוות. הם תורמים לצדקה, רוכשים באמצעותו מצוות

ממוזהרים לבא - תוספת שבת

יום השבת על כן ברכת

יום קדוש הוא יום השבת מבואר ועד צאתו, וכל זרע יעקב יכבדוהו ביקר וגדולה כדבר המלך דתתו. כמה גדולה היא קדושת השבת, אשר ממנה נשפעים כל ששת ימי המעשה בשפע ורוחני. ואמר היה הרב הקדוש רבי מרדכי מלכוביץ ז"ע, כי בשונה מהשפע הרוחני הנשפע בכח יום השבת, השפע הגשמי בעולם בא מכח תוספת שבת שמוסיפים ישראל מחול על הקודש. והוסיף ואמר כי אם היו ה'בעלי בתים' שומעים לעצתו, היו מוסיפים מחול על הקודש הרבה מאד, ואז היו זוכים לשפע גדול של פרנסה לכל ימות השבוע.

סיני לקדושה

המקור לדין תוספת שבת הוא בדברי חכמינו ז"ל שאמרו במסכת ראש השנה (ו) שיש להוסיף מחול על הקודש הן בכניסת השבת והן ביציאתה, ומסוגיא זו נראה שדין תוספת שבת הוא חיוב הכתובים.

טעם הדבר מובן לכל משכיל, והוא שאין ראוי שימנע האדם ממלאכה רק אחר שהחלה להתנוצץ קדושת השבת, אלא עליו להכין עצמו קודם לכן כחתן היוצא לקראת כלה.

עוד יש בתוספת שבת משום גדר וסייג לשמירת השבת, לבל יבוא אדם שאינו בקי בשעות ואינו יודע מהו הזמן המדויק של כניסת ויציאת היום להכשל ולעשות מלאכה בעיצומו של יום.

פהר יצוה

חורף תש"א. הרב מברסק, מרן הגאון רבי יצחק זאב הלוי מברסק ז"ע, נמלט מפולין מפני חמת המצוק. מולאג, בה שהה הרב, נסע למוסקבה, ובה עלה על הרכבת המובילה לעיר המלך הדרומית אודסה, משם יפליג לאיסטנבול - השער לארץ ישראל.

ביום רביעי בצהריים יצאו הרב ומלוויו ממוסקבה לדרך שארכת בדרך כלל יומיים. לפי החשבון היתה הרכבת צתידה להגיע לאודסה ביום ששי בצהריים, אך לוחות הזמנים של הרכבת הרוסית גמישים היו להפליא. הנסיעה התארכה באופן קבוע, והימים החורפיים קצרים היו להחריד. מבשך יומיים תמימים היה הרב ממלמל פסוקי תהלים בחדרה עמוקה. שמא לא

וקנייני נצח. כך, לא די שאותו ממון ארצי אינו גורם להם להתגשם ולהסתאב, אלא ההיפך - הם הולכים ומתעלים עדי' ראשם מגיע השמימה!
ואכן, עליה יתירה נודעת להם כאשר הם זוכים לתת מממונם לצדקה, לפי שעל ידי תניית הממון לצדקה הם זוכים להשיג את בחינת האחדות עם כללות ישראל. זהו ממון שיש בו עליה להיות מחבר בין הנותן למקבל, ומוסיף כח וגבורה לכללות ישראל. וכך זוכים ליתרון של כח הרבים, שהיא עליה גדולה ביותר, וכדברי השפת אמת (שקלים תרמ"ח): ובני ישראל מתעלין לאחדות האמת בכח הצדקה, ואשרי הזוכה ליתן ממונו לצדקה המיועדת לתלמידי חכמים מרבים התורה והשלום בעולם.

לעומת זאת, ישנם כאלו שהם סבורים משום מה שהממון שברשותם מיועד להיפך המצוות רחמנא ליציל, והם מייעדים אותו רק לדברים גשמיים, וכך הם הולכים ומידרדרים לתהומות. הכסף שחנן אותם הבורא עושה את דרכו לצרכים גשמיים, לטיולים ולמסעדות, לרכישות בלתי נשלטות של אופנות מתחלפות, להוצאות שאינן מעלות את האדם אלא ההיפך.

וכאשר הממון אינו מיועד לתכלית קיומו, הרי זה מביא עמו את הפירוד ואת המחלוקת. אדם בתאוות ממונו, שאינו זוכה לתת ממונו לצדקה ולקיום המצוות, הרי הוא 'איש התפוכות ישלח מדון ונרגן מפרץ אלוף' - המפריד בין ישראל לאביהם שבשמים. וראה דברי קודש מהרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א (ליקוטי מוהר"ן תורה כג) שבעל המחלוקת נופל לתאוות ממונו, כי יש קשר הדוק בין הממון הרע למחלוקת.

הרי לנו לימוד יסודי ומזהותי מחלומנו של יעקב: את הממון בו התברכנו בחסד ה', עלינו לייעד ככל שאפשר לקיום מצוותיו יתברך שמו, ובעיקר להעבירו לצדקה שאז זוכים אנו לחבר בין ישראל לאביהם שבשמים ולהביאנו על התכלית הרצויה. בדרך זו, נזכה אכן ליצור את אותו 'סולם', היינו ממונו, המוצב ארצה, כאשר במקום שהוא יוריד אותנו לשאול - נעלה באמצעותו דייקא מעלה מעלה.

שלב אחר שלב

ועוד לימוד גדול ואבן יסוד מצאנו במעשה זה של חלום יעקב, כאשר משליבותיו של הסולם, יש לנו ללמוד ראש לכל הוראה פשוטה הלכה למעשה, לכל יהודי באשר הוא: כאשר עולים בעבודת ה', יש לעלות במתינות, שלב אחר שלב. לא מזלגים על אף שלב אחד בדרך, משום שאז אנו מסתכנים בנפילה שאחריה קשה העליה והטיפוס

שבעתים.

כי הגה הסולם שהוא מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, יש בו שליבות זו למעלה מזו, מדרגות רבות אחת על גבי חברתה. באה איפוא התורה הוודיע את המלאכים, המה כאמור בני האדם, השלוחים אל העולם הזה לעלות ולהתעלות בעבודת ה', שידעו נאמנה כי העליה אל השמימיות, ההתעלות ברוחניות, כמוה כעלייה בסולם. כדרך שהעולה בסולם יש לו לעלות עליה מתונה, שלב אחר שלב בזהירות, ואין הוא מדלג בבת אחת מהקרקע אל השליבה העליונה, כך ממש צריכה להיות ההתעלות בתורה ובריאת שמים. ומי שאינו עושה כן, מסתכן שכן הוא עלול לאבד את כל אשר הגיע אליו עד כה. וכפי שפירש הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זיע"א את הפסוק (תהלים קו כו) 'עלו שמים ירדו תהומות', שאם מבקשים לעלות לשמים, היינו להשיג מיד מדרגות רמות, יכולים ליפול בתהומות. ונוראות נאמרו מפי קדוש הרה"ק מאפטא זיע"א הביא בספרו 'אוהב ישראל' (ליקוטים חדשים. פרשת ויקרא) עדות ראה של ממש אודות הנהגה של חסידים שהשתטו ויצאו מדעתם רחמנא ליצלן, עקב כך שלא היה בידם את הדרך הנכונה לעבודת ה', שהיא ההליכה המתונה מבלי קפיצות ודילוגים חסרי סדר נכון:

והנה בעינינו ראויים רבים מן החסידים שנעשו משוגעים חס ושולם או בעלי מרה שחורה, ומאין נמצא הדבר הזה. אם מן התורה חס ושולם, אדרבה התורה עוד שממחה את הלב, ולסיבה זו אסרו חכמינו ז"ל לימוד התורה בלשענה באב ולאבל (תענית ל:). אם מן המצוות, הלא 'פקודי ה' ישרים משמחי לב' (תהלים יט ט).

אבל הענין הוא, כי האנשים ההם הם הרוצים לעלות אל ה' והסולם נעלמה מעיניהם, כי אינם עובדים את ה' 'יתברך והדרגה ותופסים דבר שאין שייך להם בלי שום קריאה ורשות מן השמים. וגם יש אנשים שעיקר עבודת שלהם לה' 'יתברך הוא כדי להיות בעל מדרגה, ועל זה נאמר (שמות כג כג) 'לא תעלה במעלות על מזבחי', היינו כדי להיות בעל מעלה ומדרגה, 'כי תגלה ערותך עליו, כמו שאנו רואין שחס ושולם נעשו בעלי מרה שחורה.

ולא כן דרך האנשים השלמים שהם עבדים מרוצים לה' 'יתברך ואינם רוצים באמת שום מדרגה. ומה שאנו רואים שיש להם מדרגות גדולות, הכל הוא על ידי כפייה מן השמים לצורך העולם, ויזהר האדם בזה. ואל ירסו לעלות אל ה' כי הרבה עשו כרבי שמעון בר יוחאי ולא עלתה בידם (ברכות לה:).

מלמדנו איפוא הרה"ק מאפטא שדרך ההתעלות בעבודת ה' כמוה כהליכה על סולם, דהיינו הליכה מתונה, שלב אחר שלב, מבלי קפיצות ודילוגים למדרגות אשר אין האדם ראוי ויכול להשיגם. ואילו העולה במעלות על מזבח ה', דהיינו שהוא מנסה להתעלות על עצמו למדרגות לא לו, הרב שרחה"ל יכול הוא לבוא לידי מכשול ולאבד את כל עולמו. ולאמיתו של דבר, יסוד הדברים כבר קבלה מסורה בידינו מהקדמונים, כדברי החובות הלבבות (שער אהבת ה' פ"ו): 'וזהר מן הרבוי וההפלגה מבלי הדרגה פן תאבד, כי רוב השמן בנר היא הסיבה לכהות אורו. ומשל נאה על כך הביא הרה"ק רבי גרשון אשכנזי זיע"א, חתנו של הרה"ק רמ"מ מקאסטוב זיע"א, בספרו 'עבודת הגרשוני' (פרשת יתרו): 'כמו למשל איש אחד עני שנתעלה מזלו

ובפתאום נעשה עשיר, יש כמה קלקולים בדבר, שהכל מסתכלים עליו ויכול לבוא לידי עינא בישא, וגם אין לו שמחה כל כך והוא כמשתגע. לא כן אם עולה מעלה מעלה בהדרגה, יש לו בכל זמן שמחה, ויכול ליתן דעתו בכל עת היטב, ודומה לכל שנולד בזה העשירות.

ומזה נלמד את הדרך נלך בה בעבודת הבורא: להורות לנו דרך ישכון אור כי צריך לילך בעבודת השם יתברך במתון ובהדרגה 'מעט מעט אגרשנו פן תירבה עליך חיות השדה' הוא חיות דקדושה, מן שדה חקל תפוחין קדישין, ורוב השמן גורם לכביות הגר, ורוב הסתכלות באור השמש גורם לחשוכי עינים.

וכה כתב ב'ספר הישר' (שער הששי), המזהיר אף הוא שאין לעלות במעלות רמות, אלא יש ללכת שלב אחר שלב, קודם בעניינים הקלים, בלא דילוג: המרגיל נפשו בעבודה אל יתחיל בעניינים קשים כי אם בעניינים קלים, ואם לא יוכל לעשותם אע"פ שהם קלים יעשה קצתם וכל אשר ילך יוסיף עליהם, ובראותו כי תחוק נפשו יעטם מהם ויעשה קצתם ואל ינח הכל... ולעומת זאת, כותב ה'ספר הישר', אם יפנה מיד אל העבודות הקשות, יגלה כי יפול ויפסיד את כל אשר הרוויח עד כה:

אך אם בתחילה ילמדהו העסקים הכבדים יקוץ בהם ויהיה לו סיבה למאוס הכל ולא ישוב אליו.

וכדרך שכתב גם הרמח"ל בספרו 'מסילת ישרים' (פרק טו): וממה שצריך לזהר בקניית הפרישות הוא, שלא יצאה האדם לדלג ולקפוץ אל הקצה האחרון שבו רגע אחד, כי זה ודאי לא יעלה בידו, אלא יהיה פורש והולך מעט מעט, היום יקנה קצת ממנו ומחר יוסיף עליו מעט יותר, עד שיתרגל בו לגמרי, כי ישוב לו כמו טבע ממש. הגה לנו אם כן הדרך בה נלך, כפי שנלמד מחלומנו של יעקב, ממנו סימן לבנים: עליה על שלבי הסולם במתינות, לפי הסדר, מהקל אל הכבד, ובלי חיפזון שעשוי להוריד את העמל כולו לטמיון ואף להביא לנקודת פתיחה נמוכה יותר.

קידום השליכה והתחננות

עד כמה יש להקפיד על כך שלא תהיה העליה במעלות נעשית במהירות ובדילוג, זאת נלמד מסיפור נורא שהובא בספר 'חשבון הנפש' (אשר נדפס לראשונה בשנת תר"ה בעצמו ובהכוננו של אבי תורת המוסר, הגאון רבי ישראל סלנטר זיע"א, פתיחה אות טו), ובו הוא מביא את ההבדלים בין עובד ה' שאכן עלה במעלות במתינות וכך זכה להגיע לפסגות, בעוד שרעהו אץ רץ אל המעלה הרמה, ואי לא די שלא הצליח להגיע אל הפסגה, אלא שאיבד את הכל:

ומעשה בשני אנשים רכים בשנים, שניהם בני תורה ויראי אלהים, נתנו אל לבם להתפלל בכונת פירוש המלות, האחד היה בר שכל חריף ומזוג חם, ויחיד לאביו ולאמו, ונתלהבה בו היראה בלבו פתאום לאנוס נפשו בכל כוחו לגמור כל תפלותיו בלא שום סייג מחשבה זרה, המריד עליו יצרו והתמרמר הוא כנגדו עוד יותר, וכך אית המלחמה הולכת וגוברת בנפשו במשך כמה חדשים עד שנטרפה דעתו עליו, וכל פעם שהיה מגיע להזכרת השם בתפלתו ונתשבת להזכיר שם עבודת כוכבים במקומו.

השני היה בעל שכל מתון מיושב בטבעו, עם הארץ בימי בחרותו, והתחיל להרגיל את עצמו לתורה ולעבודה מעט מעט עד שבא בשנים, למד תורה הרבה ונתפרסם לתלמיד חכם חשוב בעירו, תם וישר במשא ומתן

עם הבריות ותפילתו ברורה ממשחבה זרה. וכשנשאל על זה, מנין זכית לכך. השיב, זה כמה שנים שקבלתי על עצמי להרגיל את עצמי להחזיק את דעתי במחשבה אחת זמן מה, וכך עלתה בידי ברוב הימים להחזיק מחשבתי שעה אחת ויותר. והוא מת בשם טוב והניח חיבור נחמד על השולחן ערוך ברכה אחריו.

העיקר - לא להישאר

עם זאת, יש להיזהר שכאשר עולים, שאין להישאר לעמוד על אותה שליבה אלא יש לשאוף ולחתור תמיד לעלות כלפי מעלה. כי גם זאת נלמד מחלום יעקב והמלאכים, שאין עומדים על אותו מקום, אלא נמצאים כל העת בתנועה מתמדת כלפי מעלה...

וכך כתב הגאון רבי חיים מוולאזין זצ"ל בספרו 'רוח חיים' (אבות א יג), שיש ללמוד עבודת ה' מהעליה על הסולם, כאשר הוא מוסיף ומזוהר עם זאת שאין להישאר על השליבה התחתונה! בסולם, כאשר זה שנשאר בשליבה זו ואף יורד - בעצם עובר על מצוות אדונו שהורה לו לעלות לוו שמעליה:

לא יוכל האדם לעלות במעלה העליונה מהסולם אם לא יציג רגלו מקודם על המדרגה התחתונה, ואין זה עוול מעבד אם אדוניו יצוה לו לעלות על הסולם אם יפסיע מקודם על השליבה התחתונה. אך אם לא ימיש העבד ממקומו ולא יהיין לעלות וירד ויעלה אך על השליבה התחתונה - הלא מורד באדונו הוא.

כי אכן, יש ללכת במתינות מהשליבה התחתונה אל העליונה, אך כמו המלאכים שעלו ולא נשארו - יש ללכת, לא להישאר...

הזהר ולא קידוש...

העצה היעוצה איפוא לכל איש ישראל באשר הוא ללכת במתינות, בבחינת 'פוסעים בו פסיעה קטנה', עקב בצד אגודל, להוסיף ולעלות, וכך להשיג - אמנם במדרגה אחר מדרגה, אך לאט אבל בטווח, מעלות רמות בעבודת ה'.

ומבשרינו נחזה שכך הוא ממש גם בעניינים גשמיים, כמעשה 'בעל אגרוף הגדול בארץ יו', המובא בספר חשבון הנפש (פתיחה אות כא):

שהדבר ברור שהחינוך הנוח והמתמיד מוסיף אפילו על כח הגוף הבהמי עצמו, וכמעשה של אותו בעל אגרוף הגדול בארץ יו שהרגיל את עצמו לשאת על כתפו עגל בן בקר כמה שעות מדי יום ויומו מעת הולדו עד שנעשה פר בן שלש שנים, ועדיין לא היה יכול להכביד עליו אפילו בגדלו יותר מבקטנו, עד שנשתוממו רואיו ולא האמינו שומעיו. ואילו היה תיכף מבקש לישא על שכמו פר בן בקר בודאי שלא היה עולה בידו, אלא סוד הצלחתו בכך שהלך במתינות, ובוזה השיג כוח ואון.

וכך הביא בשערי חיים מה ששמע מפי הרה"ק החתם סופר זיע"א בשם הרה"ק בעל הפלאה זיע"א לבאר בדרך העבודה מאמר חז"ל (ברכות מג:): 'אל יפסע אדם פסיעה גסה, שפסיעה גסה נוטלת מאור עיניו של אדם', כל הדברים אמורים גם לגבי עבודת ה' - שלא חפזון האיש ללכת בגדולות והיות קדוש וחסיד בפעם אחת: 'אל יפסע פסיעה גסה' ומהירה, שעל ידי כן הוא נוטל מאור עיניו - מפסיד ומחמיץ את האור האמיתי.

ועל פי זה כתב להדריך את צעירי הצאן, השואפים להתעלות בעבודת ה' תמה, כי אף שאמרו חז"ל (יבמות כ.) 'קדש עצמך במותר לך', בכל זאת אין ראוי לפרוש בימי נעוריו לגמרי מתענוגיו העולם הזה, כי יכבד

עליו יותר מדי וישליך הכל בבת אחת, כי כשל כח הסבל. אלא, כפי שהורנו וכפי שלמדנו מחלום יעקב שיש לעלות שלב אחר שלב במתינות, העצה הנכונה היא שיתרגל מעט ויוסיף לרגעים ולימים, עד שברוב השנים יהיה לפרוש וחסיד.

והיה הרה"ק רבי פינחס מקוריץ זיע"א מוסיף ומספר: מעשה באדם אשר היה מבקש להשיג 'רוח הקודש' בעוד שהוא כלל לא היה במדרגה זו, לא מיניה ולא מקצתיה. עסק האיש ורדף אחר הרוח, ובסופו של דבר שנתקיים באותו אדם מה שאמרו חז"ל (ויקרא רבה י ה): 'תפילה עושה מחצה', זכה לקבל רק את הרוח' ולא את הקודש'...

ובזה פירש גם הרה"ק מקוריץ את האמור בפרשת השבוע (בראשית לב ב): 'ועקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים', שיעקב אבינו היה מהלך לפי דרכו בתמימות ולא דרש ולא ביקש אחרי מדרגות גבוהות מהשגתו, אלא עלה בסולם מעלה אחר מעלה, כפי שאכן ראה בחלומו. ואכן, סופו של דבר שגעו בו מלאכי אלהים, כי אכן היה ראויו לכך.

ומכאן תוכחת מוסר לכל אלו שאינם ראויים לכך שלא יטריחו ולא ירדפו אחר מדרגות שאינם ראויים להם, אלא ינסו להשיג את המדרגה הקרובה אליהם, כאשר מכאן ואילך יעלו בה בטח.

הסכנה: הנהגה עיונית

ומדוע בכל זאת רואים אנו אנשים אשר מנסים לעלות מיד למדרגות על אף שהם אינם ראויים אליהן?

מדברי ה'נועם אלימלך' למדנו שבדרך כלל יארע זאת לאדם שילך בגדולות, רק מחמת שמחזיק הוא את עצמו במעלות רמות, וסבור הוא בעצמו שגדול רם הוא. זאת בעוד שלא הגיע גם למדרגה הנוכחית שהוא חושב שהוא עומד בה...

ועל כך דיבר בקדשו הרה"ק רבי אלימלך מליזנסק זיע"א בספרו 'נועם אלימלך' (פרשת יתרו) לפרש הכתוב: 'זלא תעלה במעלות, פירוש, שלא תחזיק עצמך במעלות. אשר לא תגלה ערותך עליו - כי על ידי זה תגלה חרפתך ושטותך, רק יהיה כל כוונתך לכבוד הבורא ברוך הוא יתעלה ויתהלל.

הרי שלפי ה'נועם אלימלך', מי שהוא מחזיק עצמו במעלות אשר אין הוא בדרגה נאותה עבורם, על ידי זה מתגלית חרפתו ושטותו, אות הוא שאין הוא כלל בר הכי ואין זו דרך עלייה. כי מי שממהר מיד אל המדרגות העליונות, מגלה ומוכיח בכך שאין לו כל שאיפה להישאר במדרגות אלו.

על כן יחזה האדם בדרך אמת לעשות כל מעשיו לשם שמים למען כבוד הבורא יתברך, בלא שום פניות ובלא שום מחשבת פיגול של התנשאות עצמית. רק כך ידע נאמנה כי עולה הוא בשליבות הסולם, המוצב ארצה אך ראשו מגיע השמימה.

וסיפר הרה"ק רבי משה מקאברין זיע"א בשם מורו הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זיע"א שפעם אחת רצו משמרים לגלות לרבו הרה"ק רבי שלמה קארלינער זיע"א שיחות חיות ועופות ושיחת דקלים וכל דבר הנמנה בש"ס (סוכה כח.), אך הוא סירב לכך ולא רצה לקבל עד שידע השייכות מהם לעבודת השם. ורק כאשר נודע לו והבין כי עצמא לו מכך תועלת בעבודת ה', אז קבלם ועבד בהם להקב"ה.

אל יפחד

ועוד זאת יש להביא את אשר דבר בקדשו הרה"ק המגיד ממעזריטש זיע"א (אור תורה אות תכז) על דברי הנמרא (ברכות לא.) 'אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה,

תפילה פנינים וערגלויות בעניני עבודה שבלב זו תפילה

פויגעל מילעך - בתפילת ערבית יכול בן ישראל לפעול מן השם יתברך כל מיני מעדנים אפילו חלב היונה.

למה אין תפילה ליתר התפילות?
טעמים רבים נאמרו על חשיבותה של תפילת ערבית, שדווקא משום שהיא רשות - הרי גבוהה היא לאין שיעור. זאת על אף שאין בה חזרת הש"ץ וקצרה היא בהרבה יחסית ליתר התפילות.

ומדוע אכן אין בה חזרת הש"ץ, כפי שיש ביתר התפילות, שחרית ומנחה או אפילו מוסף ונעילה?

את התשובה לכך, ביאר השרף מקאצק ז"ע, שמטרה למי שזכה להיות בעל התפילה בבית מדרשו בימים הנוראים.

היה זה בערב ראש השנה, שעות ספורות טרם התקדש החג, והנה, בזמן נעלה זה, נקרא החסיד רבי הירש מפרצובה זצ"ל,

שהיה בעל תפילה בבית מדרשו של הרבי מקאצק ז"ע, והוא התבקש להגיע לחדרו של הרבי.

בהגיעו, פנה אליו הרבי בשאלה ואמר לו: הירש, שלוש קושיות לי אליך. ראשית,

מדוע לא תקנו חז"ל חזרת הש"ץ בתפילת מעריב, כמו ביתר התפילות. שנית, בערב יום כפור בתפילת המנחה אומרים וידי

בתפילת הלחש, ואילו בעת חזרת הש"ץ אין וידי. ובנוסף, בתפילת הלחש ביום כפור תקנו את אמירת הוידי בסוף התפילה, ואילו בחזרת הש"ץ תקנו לומר את הוידי באמצע התפילה. ולמה?

עמד רבי הירש ושתיק, בידוע כי קושיות אלו מטרותן ללמד זכות על ישראל, והוא ציפה כי רבו הקדושים ישיב על שאלותיו.

ואכן, הוא מותיב והוא מפרק לה. לאחר רגעי שתיקה, החל השרף מקאצק לבאר פשר דבר:

בשלהי מסכת ראש השנה (ג): שנינו רבן גמליאל אומר, שלח ציבור מוציא את הרבים ידי אונות, ובגמרא (לה), אמר רב אחא בר עוריא אמר רבי שמעון חסידא,

פוסר היה רבן גמליאל אפילו עם שבשדות. ושוב קשה לי, שאל הרבי, מה הפירוש 'עם שבשדות'. הלא בימים נוראים בא תפילת בבית הכנסת גם החקלאי העוסק

ביותר, זה שבשגרה אינו נוטש את עבודת שדהו. ומדוע יש להתחשב ולקבוע תקנה לכלל הציבור בשל העם שבשדות?

אלא, המשיך הרה"ק מקאצק, עם שבשדות אין הכוונה כפשוטו, החקלאים והכפריים, אלא הכוונה לנשמות המתים המוטלות בשדות ואשר טרם הגיעו לתיקונן. ועתה, לאור פירוש זה, יתורצו השאלות כולן.

שאלנו מדוע לא תקנו חזרת הש"ץ בתפילת מעריב, אך הקושיה שוב אינה קושיה, שכן תפילת ערבית הלא היא רשות, ואין דבר שברשות אצל מתים. ולגבי השאלה מדוע אין וידי בעת חזרת הש"ץ בתפילת מנחה בערב יום כפור, גם היא אינה קושיה,

כי הלא למה תקנו וידי בתפילת מנחה בערב יום כפור? אמרו חז"ל כי אולי יתקן האדם בעת הסעודה המפסקת ולא ישוב בתשובה, אך המתים אינם אוכלים כך שאין אצלם חשש זה.

הקושיה השלישית: מדוע קבעו את המשך בעמוד ד'

חסד גבורה ודין, ודווקא משום כך ניתן להתפלל אותה בלילה - שהוא זמן גבורת הדינים.

ואמרו חכמים ש'תפילת הערבית אין לה קבע' וניתן להתפלל אותה כל הלילה, שנוכל להמשיך את מידת החסד גם בשעות שבהן ישנה תגבורת הדינים - וכך לבטלם.

ערבית מרשון עריבות

וכה הגיד הרה"ק רבי אברהם מטריסק זע"א ('מגן אברהם' פרשת נשא): יעקב תיקן תפילת ערבית. והוא בסוד בריח התיכון הכולל כל הג' תפלות, וערבית הוא לשון עריבות. שהוא תיקון שכל הג' תפלות יהיו בעריבות נעימות ידירות.

וכמו כן הג' תפילות מתחילים מערבית, בסוד הכתוב (בראשית א ה) 'ויהי ערב ויהי בקר', שמתחילה היא תפילת הערב תפילת יעקב.

והרה"ק רבי יצחק מנשיכי זע"א ביאר מה שתיקן תפילת ערבית, כי ערבית לשון ערוב, היינו שנתערב על שראה הגלות.

וגם ערבית לשון עריבות ומתיקות, היינו שנתחזק בזה שבכל מקום שגלו השכינה עמהם (מגילה טו), ובכל צרתם לו צר

(שטייה סג ט) כביכול ('תולדות יצחק' פרשת ויצא).

כלומר, הא משום הא - דווקא משום שתפילה זו מרמזת על חשכת וקושי הגלות, היא מוסיפה לנו עריבות ומתיקות, שכן בזכותה יכולים אנו להחזיק מעמד בתקופה חשוכה זו בידוענו שבכל צרתם - לו צר.

מלאו כל הארץ כבודו

ועל אותה דרך, ניתן לפרש את דבריו של השפת אמת, שתיקן יעקב תפילת ערבית דווקא עבור אלו שהם רחוקים ומצויים בדרך קשה מאד. עבורם, תפילת שחרית ומנחה אינה מועלת, אך דווקא תפילת ערבית מסוגלת להעלותם.

וכן כתב הרה"ק השפת אמת זע"א (ויצא תרל"ד): כי הצדיק מיישר הדרך. אף שצריך לרוץ הוא בדרך ישר. וכתוב 'מבאר שבע' איתא שהתקשר עצמו היטב מקודם שיצא לחרון. שכל זה היה להכין מקום לבני ישראל, לכן הכניס עצמו בכל המקומות שנסתר שם מאוד כבודו יתברך. כדכתיב 'ויפגע במקום' שנכתב עליו לשבח שהרגיש והתעורר גם שם חיות השם יתברך.

כתוב 'ש' ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי' מכלל שהיה מקום מרוחק מאד שהיה קשה להאמין שיהיה שם חיות השם יתברך, והראהו השם יתברך כי מלא כל הארץ כבודו, וזה תפילת ערבית.

אפילו חלב היונה

ואכן, אמרו הצדיקים כי כה רבה חשיבותה של תפילת ערבית, שניתן להשיג בה גדולות ונצורות, אף יותר מאשר ביתר התפילות. וכמסופר, שבא אחד לפני הרה"ק רבי אברהם שלום מסטרופקוב זע"א בבקשת ישועה גדולה. אמר לו הרה"ק:

אבי הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זע"א אמר, שבתפילת שמונה עשרה של ערבית קען זיך איד אויסבעטען פון

(ז) 'אני אוהבי אהב ומשחרי ימצאוני'. וקשה, הא כתיב בגמרא אברהם תיקן תפילת שחרית, יצחק תיקן תפילת מנחה, יעקב תיקן תפילת מעריב. אם כן הא אברהם היה ספירת חסד והיה אהבה להשם יתברך, ואם כן היה שייך יותר אצל אברהם לומר אני אוהבי אהב, והיה לו להיות תפילת שחרית אין לה קבע?

שואל ה'ביכורי אביב', מדוע דווקא תפילת הערב אין לה קבע. הרי על אברהם שהוא מידת החסד והאהבה שייך יותר לומר את הכתוב 'אני אוהבי אהב', ועל כן היה נכון לקבוע שדווקא לתפילת השחר לא יהיה קבע. ומדוע קבעו חז"ל שדווקא לתפילת ערבית אין קבע?

ומתוך ה'ביכורי אביב' שאדרבא - תפילת ערבית אינה רק מכוון של יעקב, אלא כלולים בה כוחותיהם של שלושת האבות כולם, כאשר דווקא לאחר שאברהם תיקן תפילת שחרית יצחק תפילת מנחה, יכול היה יעקב לתקן תפילה גבוהה כמו תפילת ערבית:

יש לומר, כמו שכתב בספר דברי אמת, אברהם היה לו יותר אהבה מיראה, יצחק היה לו ביותר יראה מאהבה, אך יעקב היה שניהם יראה ואהבה. אי"כ יש לומר שאברהם היה מתקן תפילת שחרית עד צלות, שאז הוא זמן החסד שיחד הסדים בעולם מזמן שנעשה בוקר עד צלות, אבל לאחר צלות אז התחלתי דינים כי ניטו צללי ערב, ע"כ אברהם תיקן רק תפילת שחרית למשך השפעות בזמן החסד. אבל בזמן שהחל לנטות דין לא היה לו כח כל כך, רק יצחק היה בחינת דין היה הולך בכח גדולה בדין, והיה יכול להמשיך אף בזמן הדין מחמת שהיה דין היה מושך בכח גדול. ולא היה לו מורא מדינים קליפות ימי"ש, אדרבא היה מבטל אותם מחמת שהוא גם כן היה דין היה יכול להחליש כחם, על כן תיקן להתפלל אותן שמונה עשרה ברכות ובקשות שתיקן אברהם שחרית, תיקן יצחק להתפלל גם כן בעת מנחה קודם הלילה, אף על פי שהתחיל דינים, מחמת שהיה בכוחו דין, והיה מושך בכח החסד, וגם מחמת שהיה דין היה מחליש כח הדינים, היה יכול להמשיך חסד אף בזמן הדין.

אבל אברהם שהיה בו בעיקר חסד, אף שהיה בו גם כן דין, לא היה הרבה, והחסד היה הרבה יותר, לא היה יכול להמשיך רק בזמן החסד, אבל יצחק היה דין היה יכול להמשיך בזמן דין, על כן אותן שמונה עשרה ברכות שתיקן אברהם בזמן השחרית, הוא תיקן רק בשחרית אותו שמונה עשרה להתפלל, תיקן יצחק להתפלל אף בזמן מנחה להמשיך חסד רק בלילה שאז הוא תגבורת הדינים מאוד, אז לא היה גם כן בכח של יצחק להמשיך חסד.

רק יעקב שהיה לו שניהם, חסד כאברהם ודין היה בכחו כיצחק, תיקן גם כן מעריב להתפלל אותו שמונה עשרה להמשיך חסדים ולעשות לו השם יתברך את בקשתו אף בלילה שהיא זמן תגבורת הדינים. הלך בכח כיצחק, והיה לו ספירת חסד כאברהם וכל מה שהיה חפץ בתפילתו הוא שהיה בלילה והדינים מבטלים הוא היה מבטל אותם בכח של יצחק שהיה לו, רק יצחק לא היה לו החסד כאברהם. רק הוא היה לו ג"כ החסד של אברהם, והלך בכח הדין להמשיך חסדים לא היה ירא כלל מדינים והיה מבטל אותם.

תפילת ערבית, אם כן ואליבא ד'ביכורי אביב', כוללת איפוא את כוחותיהם של שלושת האבות: אברהם יצחק ויעקב,

תפילת הערב אין לה קבע
ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום ושם מראשותיו וישב במקום ההוא (בראשית כח יא). וברש"י: ורבותינו פירשו לשון תפילה, כמו (ירמיה ז טז) 'אל תפגע בי', ולמדנו שתיקן תפילת ערבית.

זה קורה, אולי לעתים רחוקות, אך הדבר בהחלט עשוי להתרחש. השעה מאוחרת, ולפתע אנו נזכרים: מעריב. לא התפללנו עדיין.

בדרך כלל זה יקרה בשל חוסר כוונה או אולי היערכות לא נכונה. העיסוקים הרבים תכפו בה אחר זה, היה צורך להסדיר כמה דברים בטרם יפנה היום, ומה לעשות שכעת, בשעת לילה מאוחרת, לא פשוט למצוא מניין שבו ניתן להתפלל. ואז מתחילים להפגיע התירוצים.

הלכתית, אין סיבה להרחיק עד לשכונה מרוחקת שבה ניתן להתפלל עדיין במנין, ובכלל, תפילת ערבית רשות. וגם אם נטרח ונצא עד לבית הכנסת שבו נתפלל במנין, קורה והתפילה נעשית במהירות ובחתיף.

הרי מאוחר, ומדובר בתפילה שגם כך היא קצרה, אין בה חזרת הש"ץ ובודאי שאיננו מתחילים אותה כשאנו עטורים בתפילין ועטופים בטלית כמו בתפילת שחרית, שאז ברור שנדרשת לתפילה זו הכנה ואי אפשר להתפלל אותה באקראי. מה גם שבשונה מתפילת התפילות, זו 'סתם' תפילה קצרה שאפשר להתפלל אותה בכל קרן זוית. באולם השמחות, בשדה התעופה, בסופר מרקט תוך כדי קניות, אפילו סתם כך בגינה, כשיצאנו עם הילדים להתאורר ואין כח לצעוד עד בית הכנסת, ולמה לא לארגן מניין ורזי במקום.

אחרי הכל, לא מדובר בתפילת שחרית. זו 'בסך הכל' תפילת ערבית.

כח האבות כולם

אך חשובה היא תפילת ערבית, שמתפללים אנו אותה דווקא בלילה, בזמן שבו יש כח למוזיקים, ותפילה זו - התפילה היחידה שנאמרת בלילה - היא זו שמהווה תריס ומגן נגד אותם כוחות.

את התפילה הזו תיקן יעקב אבינו כאשר זכה להגיע להר המוריה, עת פגע במקום וילן שם, אך לימדונו רבותינו שיכול היה לתקן תפילה גבוהה זו רק לאחר שקיבל את כוחותיהם של יתר האבות, אברהם ויצחק. לאחר שהם תיקנו וייסדו את תפילת ערבית ומנחה, יכול היה יעקב לתקן תפילה גבוהה כמו תפילת ערבית - כשתפילה זו כוללת את כוחותיהם של כל שלושת האבות, אברהם יצחק ויעקב.

כה פירש רש"י את הפסוק (בראשית כח יא): 'ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום ושם מראשותיו וישב במקום ההוא' - ורבותינו פירשו וישב בתפילה, כמו (ירמיה ז טז) 'ואל תפגע בי', ולמדנו שתיקן תפילת ערבית.

אך תפילת ערבית, בשונה מתפילות שחרית ומנחה שקבועות ומתוחמות בזמן, אין לה קבע. ניתן להתפלל אותה כל הלילה, בניגוד לתפילת שחרית שניתן להתפלל אותה עד חצות ותפילת מנחה שמונה רק עד הערב. וזאת למה?

מפרש הרה"ק רבי יעקב אריה מראדזימין זע"א בספרו 'ביכורי אביב' (פרשת צננים), כי אכן שונה תפילת ערבית בכך שהיא כוללת בתוכה את כל כוחותיהם של כל האבות, אברהם יצחק ויעקב, ולכן תפילה זו אין לה קבע:

ועל זה שכתב המדרש תפילת ערב אין לה קבע, כתוב הטעם משום דכתיב (משלי ח

רחמים על המתפללים על ציונו הוא שקבלו עליהם קבלה טובה. החליט מידוענו לקבל על עצמו להתחזק בענין תוספת שבת ביתר שאת ובלי לותר, ולהוסיף מחול על הקודש מדי ערב שבת מחצית השעה קודם זמן הדלקת נרות. משמיה ראו את קבלתו של הבחור, וכבר בנסיעה זו הוחלט לנסותו האם יעמוד בקבלה שקיבל על עצמו. כאמור, היתה חנייתו בלונדון תחנת בינים בדרכו לארץ הקודש, וכאשר הגיע ליעדו הסופי בארץ הקודש, ראה לחרדתו כי חבילותיו נעלמו ואינן. התברר לו שכיון שעצר בדרכו בעיר לונדון, הקדימו חבילותיו לבוא לפניו, וכאשר לא מצאו להן דורש, נשלחו למקום אחר. על מנת לקבלן היה עליו למלא את פרטיו בטופס יעודי לכך, ולאחר כמה ימים היו אמורים לשלוח אליו את חבילותיו. נראה היה שהכל בא על תקונו, אך הבחור היה לחוץ. היה זה ביום חמישי בשבוע, ובגדי השבת שלו צרוורים היו במזודות הרחוקות. נסה הבחור לזרז את הממונים, עד שקיבל את הבחטת האחראים כי עד כניסת שבת יגיעו חבילות לבית סבו. אך כדרכו של עולם התעכבו החבילות. שעת כניסת השבת קרבה ובאה. בעוד מחצית השעה יגיע זמן הדלקת הנרות. והמזודות אינן נראות באופק. זרעי הספק זורעים היו בליבו. הוא תהה שמו מוטב היה אם לא היה עוצר בנסיעתו על פני ציונו של הצדיק, כי מה יעשה עתה וכיצד יצא מהבית ובגדי השבת אינם עמו? אך נאמן להבטחתו, עמד וקיבל על עצמו קדושת שבת שעה לפני הזמן. מספר דקות לאחר מכן נשמעו הצפירות מן הרחוב, מברריות כי החבילות הגיעו ליעדן בשעה טובה. שמה הבחור מאוד על שיוכל ללבוש את ה'בעיקיטשע' ולכבד את השבת, אולם להוות, כאשר פתח את המזודה הבחין כי דבר מאכל שהיה שם הכתים את המעיל השבת, עד שלא ניתן היה ללבושו בלא לנקות את הכתם, מלאכה האסורה בשבת.

תפילה

המשך מעמוד ג'

היודי בתפלת הלחש בסוף התפילה ואילו בחזרת השי"ן מקומה באמצע התפילה, גם היא אינה שוב קושיה. כי מה טעם קבעו את היודי בסוף תפלת הלחש, שמה פגם בתפילה עצמה, ואילו לגבי המתים אין חשש זה שכן לא יפגמו בתפילה. וסיים הרה"ק: הירש, אתה מאריך בניגונים עד שהציבור שוכח להגיד 'ברוך הוא וברוך שמו', ובכך אתה גורם לרעות לנשמות המתים המבקשות על ידי זה להגיע לתיקונן...

הגדה נתינת

העיד הרה"ק מהר"ד מבעלזא זיע"א ואמר על אביו הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זיע"א, בתראי קיצד התפלל תפילת ערבית, וערבית דייקא, בהתפשטות הנפש ממשי: וראתו היתה כה גדולה עד שאינה בהשגת שכל אנוש, אמר. והוסיף, ידוע לי על גיד אחד שמקומו תחת האוזן, וגיד זה אינו זע ואינו נע אף פעם במשך שנות חייו של האדם כי אם ביום המיתה. אבל כשאני ז"ל התכוונתי לתפילת ערבית רעד אצלו גם הגיד הזה ולבנונית הופיעה מתחת לאוזנו.

אפילו מומר היה שכ בתשובה

הרב החסיד רבי יחיאל יוסף טיברג זצ"ל, אשר הסתופף בצלו הקודש של הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זיע"א עוד מימי

ניצב הבחור לצד הבגד המוכתם, ומחשבות מתרוצצות בקרבו: מה יעשה עכשיו, לאחר שכבר קיבל על עצמו את קדושת השבת?! בעצמו לא יוכל לנקותו, ומסבו הזקן והחלוש ודאי לא יוכל לבקש דבר. ומצד שני, הן ללא בגדי השבת לא יוכל לצאת מן הבית, ומה יעשה? וכי ילך לבית כנסת עטוי בבגדי חול? הלא לשיחת היום יהיה בפי הבריות! החליט הבחור כי בליל שבת ילך לבית כנסת מרוחק, שבו אין איש חסידי בשאופן חריג אינו לבוש בבעיקיטשע הרגיל. תפלת ליל השבת עברה בשלום. הסב נשאר בבית מחמת חולשה, והכל עבר למישרין. אבל בשבת בבוקר ביקש הסבא ללכת לבית הכנסת להתפלל במנין ולשמוע קריאת התורה, והבחור לא ידע את נפשו. "מה אעשה, סבא? הרי הגעתי לפרקי ומבקש אני שדוך. שנים כה רבות המתנת, ועכשיו אקלקל מזלי בידיים ואכנס לבית הכנסת המוכר ללא בגד הולם. מה יאמרו עלי האנשים!?" "לא לחינם אין בחור זה מוצא את וווגו. הולך הוא כאדם שאינו מן הישוב, ללא בגד שבתו עליון ראוי לשמו. מי ירצה להשתדך עמו..." הסב הזקן לא התרגש. משא השנים לימד אותו פרק בתהלוכות החיים, להבין את העיקר ואת הטפל בהם: "מי מכיר אותך כאן בבית הכנסת?! אתם הצעירים, אינכם חשים אלא למוי שייבט, בכם, וסוברים כי עיני הכל נשואות אליכם. אך באמת, איש אינו מתעניין בך ובמעשיך. אם תבוא פעם אחת לבית הכנסת ללא בגדי שבת, רק תעטה על עצמך 'סודר', לשם שינוי, איש לא ישים לבו לכך. וכי זו סיבה היא שלא ללכת לבית הכנסת ביום השבת!?" התחנן הבחור לפני סבו שירחם עליו ולא יביאנו לידי בוז, כשהוא חושב כי סבו אינו מבין היטב את אשר עובר עליו. שוב חלפה מחשבה בליבו. מה היה קורה אילו היה משפחך את בגדיו במעט מים?

שמו יוכל היה להסיר רק מעט את הליכוד, שלא יבלוט כל כך, ודאי בשעה שזמן הדלקת נרות רחוק היה מלבו. לבסוף נענה הסב להפצרותו של הנכד, והסכים ללכת לבית הכנסת המרוחק והקטן. אך נכנסו השנים לבית הכנסת, נטל הבחור סידור, דחק עצמו לקרן זיית, וטמן בו את פניו, שלא יבחין איש בקלונו, חלילה. כך ישב במהלך כל התפילה כשהוא טרוד לגבי מראהו, וסבור היה כי איש אינו רואהו. אמנם עשרת ה' היא תקום. כמה יצרת לפניו ייב יודי מבוגר, אשר הבחין בבחור האמריקאי הטומן את פניו בסודרו ומתפלל בכונה, ועם זאת מסייע במסירות לוקנו. בהבחינו בבחור שאינו לבוש בבגד השבתי העליון נזכר האיש כי נכדה יש לו, המחפשת אחר זוגה, ומבקשת להנשא לבחור ירא שמים. נכדתו גם היא נערה בת טובים, אך תנאי היה לה שלא ילך הבחור בשבת לבוש בקפוטת חסידית. כעת רואה הוא לפניו בחור ירא שמים ובעל מדות, שציציתיו מתבררות החוצה, ואינו לבוש בקפוטת שבתית. יתכן שזהו הבחור אשר רואהו ומחפשתו. מיד לאחר השבת בא בדברים עם סבו של הבחור, ולאחר בירורים קלים על הבחור ועל משפחתו קם השידוך ובא לידי גמר למזל-טוב. כמקובל, קבעו הצדדים על תאריך בו יחגגו את ה'תנאים' בהשתתפות בני המשפחה והידידים. למרבה פליאתם, כאשר בבוא היום נכנסו בני משפחת הכלה לאולם, הבחינו כי הבחור בו זכו לחתן, בחור חסידי הוא לכל דבר וענין, ובקפוטת של משי הוא לבוש. כעת, לאחר שכבר זכו להכיר את מעלותיו הרבות ואת מדותיו התרומיות, לא עלה על דעתם לבטל את השידוך מחמת פרט פחות ערך שכזה. כאשר ביררו ושמעו כיצד התגלגל הדבר, הבינו כי בזכות שמירת השבת והזהירות בתוספת שבת זכו שניהם למצוא את זוגם. זהו כוחה של קבלה אמיתית.

על התורה

המשך מעמוד ב'

שמתוך כך זוכרהו, שגם משם יש ללמוד על דרך זו של עליה מתונה במדרגות. ואדרבא, ככל שהעליה קשה יותר, כך הדבר מלא על כך שזו הדרך הנכונה. וכך הובא שם: הנה האדם כאשר הוא מורגל בתענוגים בתמידות אינו מרגיש כל כך התענוג, אבל כי הוא תמיד באותו התענוג, אבל כשפורש את עצמו מן התענוג, ואח"כ בא לידו איזה תענוג, הוא מתענג יותר ממה שהיה לו מקודם בתמידות. כי כל מה שהוא מרוחק מן התענוג הוא יותר מקורב אצלו. למשל, אדם שהוא רואה אבן טובה והיא למעלה גבוה מאד, ורוצה לייח אתה ואינו יכול כי אם שיעלה במדרגות, והנה יש מדרגה שקורין אותה 'שוויגל טרעפ' (מדרגות בסיבוב). הנה כאשר הוא עומד במדרגה תחתונה הוא רואה אותה, ובאם עולה יותר כמדומה לו שנתרחק ממנה, כיון שאינו רואה והמדרגה הנוכרת אינה הולכת בשווה רק מדרום למערב וממערב לצפון עד כמה מדרגות עולה עד שבא אצל האבן הטובה. ואם היה נחסר אפילו מדרגה אחת, לא היה יכול לעלות כי אי אפשר לו לקפוץ כי אם לעלות מעט מעט מדרגה לדרגה, עד שיעלה לשם. אבל מי שהוא כסיל מיד כשאנו רואה אותה, פורש ממנה. והנמשל: אדם צדיק להיותו תמיד בדביקות, ולפעמים בטל ממנו הדביקות, אל יפחד שנתרחק ממנו, כי אפשר מחמת זה יבוא למדרגה גבוהה ומעולה ממנה, כי היידיה היא צורך העלייה, והתרחקות היא צורך התקרבות, ומכח השכחה יבוא לידי זכרון כמשל הנוכר. וזהו 'אל יפטר אדם מחבירו', כלומר מחיבורו ודביקותו, ואל יתייאש לומר שנתרחק מהדביקות, אלא יאחז צדיק דרכו ויוסף אמוץ לעלות במדרגה, כי אין לו לעלות למעלה אם לא ע"י הנהגת הליכה מעולם לעולם. כי 'דבר' לשון הנהגה (כמו 'דבר עמים'), אף על פי שנדמה לו שכבר נתרחק מהאבן הטובה ואינו רואה ושכחו, כי אדרבא אפשר שמתוך כך, רצה לומר מתוך השכחה וההתרחקות יעלה למדרגה יותר עליונה ומתוך השכחה יבוא לזכרון, כנזכר. הרי לנו שזו דרך העבודה האמורה גם לגבי צדיקים הנמצאים בדבקות, שאף שחשים הם ירידה - אך ירידה זו לצורך עליה היא. וכל זאת אם העליה נעשית כפי שנכתבו לראות את הסדר הנכון בחלום יעקב, שבו למדנו מסר לדורות: העליה צריך שתיעשה שלב אחר שלב, במתינות וביגיעה, ולא בחיפזון ובדילוג. זו הדרך ואין בלתה. ואף כאשר נראית הדרך קשה, אך הדרכים האחרות לא יובילו אל המטרה, אף אם הן נראות כקצרות ומהירות יותר. ואם העליה קשה, אותה שזו הדרך הנכונה. "כי היידיה היא צורך העלייה, אך והתרחקות היא צורך התקרבות". אך לפום צערא אגרא - בסופה מגיעים אכן אל התכלית הרצויה, כפי שראינו בחלומנו של יעקב, שזכו המלאכים העולים להגיע אל התכלית: 'וראשו מגיע השמימה'.

תפילת המנחה לבית מדרשו להתפלל תפילת מעריב, והקהל למדו שם בבית המדרש בין מנחה למעריב. גם הרה"ק ה'דברי חיים' היה לומד בכל לילה קודם תפילת ערבית בסידור של 'משנת חסידים', ובאותו מקום למד בכל לילה לערך רביעיית או מחצית שעה. וסיפרו, כי מי שזכה לראותו בבואו לבית המדרש לתפילת ערבית היה רואה שיש בורא עולם שצריכין לירא מפניו. כי היה סובל יסורים גדולים על רגלו לא עליו, ולפעמים היו היסורים גדולים שהיה מוכרח לתמוך עצמו בשני אנשים כניסתו לבית המדרש. אך כשהיה בא סמוך לפתח בית המדרש זרק את שני האנשים בידי הקדשות, והתחיל לרוץ על מקומו עד שהגיעו הרואים שהיה נראה 'כפורה באויר', ואמר 'שיר המעלות' וצעק 'מבלילה שיר עמי תפילה לאל חיי', אשר אין לתאר גודל הפחד שהיה נופל על כל אחד. ואחר 'עלינו לשבח' אמר 'אדון עולם' ו'מזמור לדוד ה' רועי' ו'למנצח בניגונת וכו'. ואחר תפילת ערבית היה נוהג מעות להקהל היושבים שמה על סעודת ערבית, והיה מקבל פתקאות מהאורחים העוברים ושבים ואחר כך היה לומד שיעורין עד לערך שעה י"ב.

שיר עמי תפילה

מנהגו של הרה"ק רבי חיים מצאנז ז"ע, היה להגיע שתיים או שלש שעות אחר

